

Școala Creștină "Filadelfia" - Cl. I-XII

Str. Narciselor, nr. 5E - Suceava Tel/fax: 0230-531205
www.filadelfia.ro office@filadelfia.ro O.P. 6 C.P. 50

Cod fiscal: 14687487 Cont: 251105182340021165015 Banca: Banc Post - Suceava

Limba Română

Clasa a XIII a

Semestrul al II - lea

Aci sosi pe vremuri

de Ion Pillat

Poezia *Aci sosi pe vremuri* de Ion Pillat aparține curentului **tradiționalist** care se dezvoltă în paralel cu modernismul, în **perioada interbelică**. Tradiționalismul se evidențiază prin atașamentul față de valorile trecutului și prin redescoperirea spațiului rural și a tradițiilor. Temele și motivele specific tradiționaliste sunt: trecerea timpului - ireversibilitatea lui, nostalgia după vremurile de odinioară, imaginea copilăriei, biserica din sat, natura idilică a satului, etc. În poezia amintită există o paletă diversă de teme și motive care încadrează perfect textul în curentul tradiționalist.

Tema poeziei se construiește în jurul ideii că **existența umană este ciclică**, precum și a ideii că **timpul se scurge în mod ireversibil**, acest fapt provocând o **ruptură sufletească** ființei care înțelege aceasta.

Titlul poeziei sugerează întoarcerea spre trecut, deoarece conține în structura sa sintagma "pe vremuri". De asemenea, forma arhaică a adverbului de loc "aci", precum și verbul la timpul perfect simplu "sosi" pregătesc să introducă cititorul în trecut.

Poezia *Aci sosi pe vremuri* este **tip special de pastel (1-am putea numi pastel psihologic)**, deoarece scopul poetului nu este de a descrie un tablou din natură, ci de a face din tabloul respectiv un fel de fundal pe care să-și poată proiecta criza lăuntrică provocată de trecerea ireversibilă a timpului.

Structura poemului este de factură clasică: strofe de 2 versuri (distihuri) și 3 versuri izolate. Ritmul este iambic, rima este împerecheată, iar măsura este de 13 silabe. Întâlnim atât **lirismul subiectiv**, cât și **lirismul obiectiv**.

Poezia poate fi împărțită în câteva secvențe lirice, după cum urmează:

Incipitul este reprezentat de primele 3 strofe, în care este descris un spațiu numit "casa amintirii", cadru rustic, intim, redat prin cuvinte ca: obloane, pridvor, zăvor, etc. În acest spațiu, eul liric va avea revelația trecutului, văzând cu ochii sufletului secvențe din alte vremi, revăzându-și bunicii și înțelegând treptat că fiecare vârstă are paradisul ei.

A doua secvență (următoarele 6 distihuri) conține **povestea de ieri a bunicii**, împreună cu **scenariul erotic al îndrăgostiților de ieri**. Protagonistii acestei povești sunt bunicii, care-și trăiesc povestea de iubire. Trecutul este conturat cu ajutorul recuzitei

specifice epocii: bunica vine într-o *berlină*, îmbrăcată cu *crinolină*, iar bunicul o așteaptă nerăbdător. Într-un decor romantic, dominat de lumina lunii, îndrăgostitul recită versuri din poezii romantice, iar atmosfera este plină de farmec. Tinerii sunt răpiți de momentul acesta unic din viața lor, iar timpul parcă a stat în loc. În acest decor de basm, se aude deodată clopotul din turnul bisericii care ar putea celebra, pe de o parte, iubirea, iar pe de altă parte, ar putea aminti omului condiția sa de muritor. Ca orice tânăr naiv și îndrăgostit, și bunicii trăiesc iluzia nemuririi: ”Dar ei în clipa asta simțeau c-o să rămână”. Și ei s-au înșelat însă, deoarece poetul adaugă ”De mult e mort bunicul, bunica e bătrână...”

Secvența următoare realizează legătura dintre trecut și prezent, dintre povestea bunicilor și cea a nepotului, de astăzi. Cele două strofe sugerează drama trecerii timpului prin **motivul fotografiei** de pe perete, în care omul nu se mai recunoaște: ”deodată, pe perete/te vezi aieva numai în ștersele portrete/ te recunoști în ele, dar nu și-n fața ta/ căci trupul tău te uită, dar tu nu-l poți uita”. Ideea efemerității ființei umane dă poemului o tonalitate gravă.

Secvența a patra aduce în prim-plan povestea de dragoste din prezent, care are drept protagoniști îndrăgostiții de astăzi. Eul liric își trăiește propria poveste de dragoste în același decor, dar cu altă recuzită: *berlina* de altădată e înlocuită cu *trăsura*, iar îndrăgostitul îi recită versuri din poezii simboliste, semn că vremurile s-au schimbat. Între cele două povești de dragoste se stabilește un **raport de opoziție**, dar și de **simetrie**. Există **antiteza** trecut-prezent, recuzita este diferită, aluziile culturale, de asemenea, sunt diferite. Pe de altă parte, în ansamblul lor, poveștile au elemente comune: iubita poetului vine pe același drum pe care odinioară venea bunica; gesturile sunt asemănătoare; îndrăgostitul recită versuri ca și bunicul altădată; decorul este același, romantic, vrăjit de lumina lunii. Ceea ce se schimbă pare să fie atitudinea fetei care îl privește cu *ochi de ametist*, având parcă o atitudine ușor ironică față de poza romantică a îndrăgostitului., pe gânduri sau zâmbind. Poezia simbolistă ia locul celei romantice, îndrăgostitul recitând din Horia Furtună și Francis Jammes.

Ca și bunicii altădată, și cei din prezent trăiesc pentru un moment iluzia că timpul a stat pentru ei : ”cu berzele într-însul amurgul se opri”. Basmul poveștii de iubire este însă destrămat de **clopotul** - același clopot - care poate anunța nunta sau moartea și care introduce o notă gravă în tabloul perfect.

Poezia lui Ion Pillat este organizată pe baza unor **simetrii**, dar și a unor **opoziții** (exemplificare). Există, de asemenea, o serie de **elemente de recurență** (motive, laitmotive, repetiții) care au rolul de a accentua ideea centrală a poeziei. Astfel, **motivul clopotului** care apare în momentele-cheie și în poziții strategice ale poeziei, întărește ideea că viața omului stă sub semnul iubirii, dar și al morții. De asemenea, clopotul este și un element-simbol, concentrând în sine valori ale satului și ale trecutului. Un alt motiv este cel al **ochilor** (bunicii și a iubitei poetului). În privire se ascunde sufletul, iar dragostea o poți citi privindu-i. Epitetele cromatice (de peruzea, de ametist) accentuează frumusețea feminității. Important este și **laitmotivul** poeziei, versul ”De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat” care întreține pe de o parte muzicalitatea poeziei, iar pe de altă parte, reamintește condiția omului și drama ființei nevoită să se manifeste între anumite limite.

Timpurile verbale predominante sunt **perfectul simplu** și **perfectul compus** - timpuri trecute și încheiate - astfel toate poveștile frumoase țin de trecut și nu de prezent.

Figur de stil: metafore: casa amintirii, lac întins sub lună

Comparații: iubita de azi se comportă ca cea de ieri: Ca dânsa tragi în dreptul pridvorului la scară.

Antiteza: trecut-prezent; romantic-simbolist;

Epitete metaforice și epitete: ochi de peruzea

Concluzie: Poezia Aci sosi pe vremuri se încadrează în curentul tradiționalist prin:

- tematică: preferința pentru universul rural ca spațiu al imaginarului poetic; nostalgia provocată de trecerea ireversibilă a timpului;
- preferința pentru specia pastelului;
- idilizarea spațiului rural;
- motive specifice: satul, casa copilăriei, biserica din sat, clopotul din turnul vechi, etc

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii

de Lucian Blaga

Lucian Blaga este unul dintre cei mai importanți poeți ai perioadei interbelice, reprezentant de marcă al **modernismului** poetic, alături de Tudor Arghezi, Ion Barbu și alții. Poetul Lucian Blaga este dublat de filosof, ale cărui idei se regăsesc și în poezie. **Cunoașterea și misterul existenței** sunt temela majore ale poeziei lui Blaga, reflectate și în poezia *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*. Acest text aparține curentului modernist, atât prin forma specifică (vers alb, absența elementelor de prozodie: ritmul, rima, măsura versurilor), cât și prin temă (**conoașterea și misterul existenței**), dar și prin apelul la **metaforă** ca modalitate esențială de transmitere a mesajului.

Tema poeziei este **cunoașterea**, văzută în cele două aspecte ale sale: cunoașterea paradisiacă (logică, rațională) și cunoașterea luciferică (afectivă, intuitivă, subtilă, pe calea *inimii* adică).

Titlul poeziei este un enunț ce se constituie într-o metaforă revelatorie: eu nu strivesc corola de minuni a lumii este o declarație, de tip mărturie de credință. Eul liric își asumă clar și deschis un mod de a cunoaște sau mai degrabă neagă implicarea sa într-o cunoaștere care strivește în loc să creeze. Metafora din titlu se referă la misterul existenței (al vieții) la care Incipitul - reluare a titlului, accentuând ideea din titlu. În felul acesta, poetul întărește mărturia, asumând-o definitiv.

Morometii

Marin Preda

1. Despre autor:

Marin Preda a fost un mare prozator contemporan, in opera caruia, destinul, timpul si istoria sunt elemente esentiale/dicteaza asupra existentei umane.

2. Creatii ale autorului:

De-a lungul vietii, Marin Preda a scris o diversitate de opere, printre care se numara "Morometii", "Risipitorii", "Marele singuratic", "Delirul", "Cel mai iubit dintre pamanteni".

3. Incadrarea operei:

Scriitorul a incercat sa realizeze o tetralogie romaneasca "morometiana", prin care sa contureze perioada cuprinsa intre "anii dinaintea celui de-al doilea razboi mondial" (1937), pana in 1960, cu scopul de a aseza taranimea romana "pe scena nationala prin participarea ei la cel de-al doilea razboi mondial si prin aceasta pe scena universala". Insa acest proiect nu s-a mai realizat.

4. Definirea speciei:

Ca orice roman, "Morometii" apartine genului epic, in proza, de dimensiune mare, cu o actiune complexa, organizata pe mai multe planuri narrative, cu puternice conflicte si o intriga complicata la care participa numeroase personaje bine individualizate de catre narrator.

Principalul mod de expunere este naratiunea, personajele sunt conturate direct prin descriere si tehnica detaliului, si indirect, din propriile fapte, ganduri si vorbe, prin dialog, monolog, introspectie.

5. Tema:

Tema romanului o constituie destinul unei clasei sociale, aceea a taranului proprietar de pamant, dar si al unei familii reprezentative, si anume familia Moromete.

6. Titlul:

Titlul reprezinta un nume propriu, la plural, denumind membrii familiei Moromete.

7. Perspectiva narativa:

Naratorul omniscient, omnipresent si obiectiv si naratiunea la persoana a III-a definesc perspectiva narativa.

Modalitatea narativa se remarca prin absentia marcilor formale ale naratorului, de unde reiese distantarea acestuia fata de evenimente si personaje, desi romanul are elemente autobiografice.

Timpul este cronologic bazat pe relatarea in ordine a evenimentelor.

Perspectiva spatiala reflecta spatial real, acela al satului Silistea-Gumesti si unul imaginar inchis, al traierilor interioare din sufletul si constiinta personajelor.

8. Rezumat:

Actiunea volumului I este plasata cu trei ani inainte de inceperea celui de-al doilea razboi mondial, intr-un sat din “campia Dunarii”, numit Silistea-Gumesti.

Incipitul prezinta locul, “campia Dunarii”, unde urmeaza sa se desfasoare actiunea.

In volumul I, majoritatea evenimentelor au loc de sambata seara pana duminica noaptea.

Debutul romanului prezinta intoarcerea de la camp a lui Ilie Moromete impreuna cu cei trei fii mai mari. Familia Morometilor este numeroasa, alcatuita din copii proveniti si din alte casatorii. Ilie Moromete, cu zece ani mai mare decat sotia lui, Catrina, venise in aceasta a doua casatorie cu trei baieti, Paraschiv, Achim si Nila, carora li se adaugasera doua fete, Tita si Ilinca, si inca un baiat, Niculae, mezinul de doisprezece ani.

Morometii se afla la cina, stransi “in tinda”, asezati in jurul unei mese mici, joase si rotunde, “dupa fire si neam”: cei trei frati vitregi stateau spre partea dinafara a tindei, prevestind parka fuga la Bucuresti; in partea dinspre vatra, aproape de oalele cu mancare statea intotdeauna Catrina, avand langa ea pe Niculae, pe Ilinca si pe Tita, iar “Moromete statea parca deasupra tuturor”, pe pragul usii.

Taierea salcamului este o secventa memorabila a romanului, intrucat este un semn al declinului familiei Moromete, dar si al satului traditional. Pentru familia Moromete, salcamul facea parte din viata lor, si, deopotriva, din existenta satului⁹, “toata lumea cunostea acest salcam”. Simboliza elemental pastrator al traditiilor si credintelor stramosesti, al stabilitatii taranesti.

Inima adevarata a satului era “Poiana lui Iocan”, locul unde se adunau gospodarii “nici saraci , nici bogati”, intre care Moromete, Cocosila si Dumitru a lui Nae. Aici , ei citesc ziarul si comenteaza politica ironic si cu umor, dupa legi anume, numai de ei stiute.

Secventa “fancierii” este reprezentata de plata darilor funciare, catre stat. Pentru Moromete plata acestor taxe este principalul motiv de ingrijorare. Cand au venit agentii de la primarie pentru ai cere bani pe taxele restante, Moromete se simte agitate, se rasteste, striga la toti membrii casei, cu toate ca acestia nu se aflau acolo, pentru a parea ocupat, care are probleme mult mai importante decat cele pentru care venisera cei doi, pe care-i ignora cu desavarsire.

Secventa secerisul prezinta datini din viata satului traditional. Culegerea roadelor pamantului este un moment de bucurie.

In finalul volumului I evenimentele se recipita, Paraschiv si Nila, sfatuit de sora lui Moromete, Guica, fug la Bucuresti, luand cu ei caii, oile, toti banii si cele mai bune covoare. Moromete este convins ca Achim nu va trimite niciun ban acasa. El ia hotarari decisive: ii vinde lui Balosu un lot de pamant si locul din spatele casei.

Al doilea volum din romanul “Morometii” a aparut la o distanta de doisprezece ani fata de primul, reluand personajele si adaugand altele noi: Bila, Adam Fantana, Zdrocan, Traian Pisica, Plotoaga, Isosica, Ouabei, Vasile al Moasei etc.

Incipitul volumului al doilea il constituie o interogatie retorica: “In bin sau in rau se schimbse Moromete?”.

Dornic sa-si reuneasca familia si sa-si aduca acasa baietii, Moromete se apucase de negot. Castigase bani buni, pusese la loc pogoanele vandute si avea pamant de muncit pentru fiecare dintre copii. Apoi se duce la Bucuresti pentru a-si convinge feciorii sa se intoarca acasa, insa acestia refuza

Finalul celui de-al doilea volum este dureros. Doi dintre cei trei baieti care pleasa la Bucuresti mvor muri: Nila in razboi, iar Paraschiv din cauza tuberculozei. Niculae Moromete isi continua studiile si va ajunge inginer horticultor.

Moromete se desparte de Catrina, iar moartea lui este relatata de Ilinca, si de alti membrii ai familiei, care ii povestesc lui Niculae in timp ce privegheau la capataiul lui Ilie Moromete.

9. Carateristici/trasaturi:

Conflictele sunt numeroase. Exista un conflict exterior si unul interior. Conflictele exterioare se manifesta intre Moromete si baietii mai mari, intre Moromete si Catrina sau Guica, intre Moromete si Tudor Balosu, intre Niculae si baietii mai mari, intre cele doua fete Tita si Ilicnca si cei trei baieti Paraschiv, Nila si Achim, intre Birica si Tudor Balosu. Conflictul interior se stabileste pe de o parte, intre dorintele lui Moromete de a pastra familia traditionala, arhaica, unita si pe de alta parte, de timpul nerabdator (istoria). Ilie traieste cu iluzia ca are la dispozitie tot timpul din lume (se autoiluzioneaza).

Trasaturile realiste ale romanului sunt urmatoarele: plasarea in timp si spatiu (inaintea celui de-al doilea razboi mondial), localitatile ce sunt amintite in roman sunt atestate (Silistea-Gumesti, Bucuresti), ocupatiile, datinile si traditiile satenilor (hora, discutiile despre politica, priveghiul), existenta institutiilor statului (primaria, scoala, biserica, premilitara), vestimentatia si limbajul sunt specifice acelor timpuri si zonei (in Baragan).

“Morometii” este un roman modern intrucat naratorul surprinde detaliat aparitia unei noi ideologii (cea comunista), dar si destramarea familiei traditionale. Alte caracteristici ale romanului moder ar ma fi: migrarea taranilor catre mediul urban (cei trei fii ai lui Moromete: Paraschiv, Nila, Achim), tanarul intelectual in formare (Niculae doreste sa se duca la scoala), demitizarea unor aspecte ale vietii satului traditional: negotul, relatia om-animal (Niculae-Bisisica, Niculae-Dutulache), totemul/obiectul protector (salcamul), dragostea –relatii materiale- (de exemplu Polina, fiica lui Tudor Balosu, nu era lasata de catre acesta sa se casatoreasca cu Birica deoarece tanarul era sarac).

Tehnici narative moderne ce ii redau romanului caracterul obiectiv sunt urmatoarele: monologul interior/introspectia, prolepsa (“timpul care nu mai avea rabdare”), analiza psihologica, existenta personajelor-martor (Niculae), elipsa narativa (in volumul I evenimentele se precipita), contrapunctul (Conflictul principal este dezvoltat prin dorinta lui Ilie Moromete de mentine familia traditional. In jurul acestui conflict se dezvolta intreaga actiune.), pluriperspectivism (Ilie Moromete este caracterizat de mai multe personaje din roman).

Monografia satului se contureaza prin ilustrarea catorva obiceiuri si datini populare: jocul baietilor cu bobicul, aldamasul baut dupa vinderea salcamului, chemarea fetelor la poarta de catre baieti prin fluieraturi, jocul calusarilor din curtea lui Balosu, Rusaliile.

10. Caracterizarea personajului principal:

Sursa de inspiratie, pentru crearea personajului Ilie Moromete, a fost tatal lui Marin Preda.

Ilie Moromete este personajul principal si eponym (care da numele operei), realist, tipic pentru patura sociala a taranimii.

Este caracterizat direct de catre narator "tinerete si batranete cand numai nenorociri sau bucurii mai pot schimba firea cuiva", prin autoanaliza "Am facut tot ce trebuia [...], le-am dat [...] fiecaruia ce-a vrut [...]. I-am iertat mereu", de personaje (Catrina spune despre Ilie Moromete ca are "fire sucita"), iar de critici este considerat singurul taran filozof din literatura romana.

Portretul moral este construit din trasaturi, ce reies indirect din comportamentul plin de energie, din atitudinea, gandurile si framantarile protagonistului.

Fire autoritare Moromete este "capul familiei" numeroase, greu de tinut in frau intrucat in interiorul acesteia se nasc diverse conflicte.

Disimularea este o trasatura definitorie a firii lui Ilie ce reiese din majoritatea secventelor narrative.

Ironia ascutita, inteligenta iesita din comun si spiritual sau jucaus, felul sau de a face haz de necaz contureaza un personaj aparte intre taranii literaturii romane.

Placerea vorbei este o pasiune; profita de intalnirea cu cate cineva pentru a sta la taclale desi singurul cu care putea vorbi cu adevarat era prietenul sau Cocosila, in tovarasia caruia pierdea ceasuri intregi, spre supararea Catrinei.

In relatia cu alte personaje el nu comunica cu familia, de aceea se produce o ruptura intre ei. Are pretentia sa fie inteles de acestia, darn u spune niciodata ce gandeste. Initial el are placerea de a vorbi, insa treptat, se indeparteaza (se retrage din viata satului), apoi vorbeste singur (isi creeaza un personaj imaginar, Baznae) si in final ajunge tacut, mut.

11. Arta narativa:

Limbajul este popular cu regionalisme specifice zonei si perioadei in care se petreca actiunea: "alde", "rafuiala", "pricina", "fa".

12. Concluzii:

Prin "Morometii" Marin Preda dovedeste ca taranimea nu e stapanita, cum se credea, doar de instinct, ca, dimpotriva, e capabila de reactii sufletesti nebanuite (Al. Piru).

Ilie Moromete – caracterizare

Marin Preda pleaca in construirea personajului Ilie Moromete de la tatal sau , Tudor Calarasu , modelul sau literar : “Scriind , totdeauna am admirat ceva , o creatie preexistenta , care mi-a fermecat nu numai copilaria , ci maturitatea : eroul preferat , Moromete , care a existat in realitate , a fost tatal meu . Acest sentiment a ramas stabil si profund pentru toata viata.”

Ilie Moromete , aflat intre “tinerete si batranete , cand numai nenorociri sau bucurii mari mai pot schimba firea cuiva” , este un om rational in ceea ce priveste atitudinea lui fata de pamant . Spre deosebire de Ion al lui Rebreanu , care era dominat de instinctul de posesiune, de lacomie pentru pamant , Moromete nu este sclavul imbogatirii , ci pamantul constituie pentru el simbolul libertatii materiale si spirituale , idee marturisita de el in finalul romanului : „Domnule , eu am dus totdeauna o viata independenta” .

Ilie Moromete este singurul taran-filozof din literatura romana , framantarile sale despre soarta taranilor dependenti de roadele panantului , de vreme si de Dumnezeu sunt relevante pentru firea sa reflexiva .

Meditand asupra propriei vieti , cand parasit de fii cei mari , cand familia sa se afla in pragul destramarii , Ilie Moromete se gaseste ca gresise considerand ca lumea „lumea era asa cum si-o inchipuia el” si ca nenorocirile sunt „numai ale altora” . Simtindu-se singur , isi cauta linistea pe camp , in afara satului , unde poate vorbi cu sine insusi , deoarece „cum sa traiesti , daca nu esti linistit ?” Moromete se aseaza pe o piatra de hotar „cu capul in maine” , punandu-si un sir de intrebari , ca si cand ar fi vorbit cu altcineva , cautand explicatii pentru declinul in care se afla familia sa . Gandurile sumbre se indreapta spre o autoanaliza a atitudinii de parinte , a relatiei sale cu copiii si se consoleaza: „Am facut tot ce trebuia (...) le-am dat (...) fiecaruia ce-a vrut (...) i-am iertat mereu” .

Relevanta pentru aceasta trasatura este si scena ploii , cand Moromete udat pana la piele de o „ploaie repede si calda” , cugeta si exprima o adevarata filozofie de viata precum monolog interior , analizeaza conditia taranului in lume precum si relatia dintre tata si copii . El se intreaba „ce-o sa mananci , ma tampitule?” cu un glas plin de amaraciune si compasiune . Dezamagit in etica sa paterna , ranit de fiii sai mai mari in autoritatea de tata , se consoleaza cu faptul ca si-a facut datoria de parinte : „tot am facut ceva , am crescut sase copii si le-am tinut pamantul pana in momentul de fata , desi ei au fugit ca niste tradatori si „n-au vrut sa-l munceasca” . Grija lui pentru educatia copiilor razbate cu tristete la suprafata si , desiniciodata nu s-a aratat iubitor cu ei , este limpede ca le-a dorit totdeauna binele : „toata viata le-am spus si i-am invatat (...) dar pe tine sa vedem daca esti in stare cel putin de-atata (...) ca de mancare e lesne , dar ce le spui ? (...) si-or sa te invete ei pe urma minte cand oi imbatrani . O sa-si stearga picioarele pe tine , ca n-ai stiut sa faci din ei oameni” .

Disimularea este o trasatura definitorie a firii lui Moromete , evidenta in majoritatea scenelor din roman . Scena dintre Tudor Balosu si Moromete este semnificativa pentru „firea sucita” a eroului . La intrebarea lui Balosu daca s-a hotarat sa-i vanda salcamul , Moromete se gandeste ca e posibil sa i-l vanda , insa raspunde cu voce tare : „Sa tii minte ca la noapte o sa ploua . Daca da ploaia asta , o sa fac o gramada de grau” , subintelegand ca s-ar putea sa scape si astfel de datorii , decat taind salcamul . Starneste deseori reactii uluitoare celor din jur , din cauza logicii sale „sucite” , cum ii spune Catrina . Dupa plecarea lui Jupuitu , Moromete este cuprins de o „ciudata voiosie” si-i marturiseste lui Balosu „l-am pacalit cu doua sute de lei

(...) i-am dat numai o mie (...) . Balosu se uita la el cu o privire rece si buimaca . Nu intelegea.”

Ironia ascutita , inteligenta iesita din comun si spiritul jucaus , felul sau de a face haz de necaz contureaza un personaj aparte intre taranii literaturii romane , stand mai aproape de realitate decat de fictiune .

Citirea ziarelor in Poiana lui Iocan este o hrana sufleteasca pentru Moromete , discutiile purtate aici au rolul de a clarifica si disocia ideile din articolele publicate , de a descifra sensurile profunde ale politicii vremii si nu de a prezenta fapte de senzatie . El este categoric , in viata colectivitatii , o autoritate care-i domina prin replici bine gandite , pline de umor si ironie : „Lasa-l , ma Dumitre , zise Moromete blajin . E si el legionar , ce-ai cu el ?” .

Cand se hotareste sa taie salcamul nu spune nimanui , il scoala pe Nila in zorii zilei , care este naucit de decizia tatalui sau : „De ce sa-l taiem ? Cum o sa-l taiem ?” , dar cu totul uluit de raspuns : „Asa ca sa se mire prostii !” Dupa aceea , la aceeasi intrebare a lui Paraschiv, Moromete , il pune pe Nila sa-i raspunda , care citandu-l pe Moromete , ii spune cu bucurie : „Ca sa se mire prostii” . Trimitand pe Nila sa vina cu caii pentru a cara salcamul ce urma sa cada , acesta duce caii chiar in directia in care urma sa se prabuseasa pomul , iar Moromete exclama cu umor : „Adica da ! ... Treci cu ei incoa sa cada salcamul pe ei” . Exemplele sunt numeroase , „a face haz de necaz” fiind o adevarata filozofie de viata a lui Moromete . Lui Niculae , care intarzia sa vina la masa , ii spune : „Te dusesi in gradina sa te odihnesti , ca pana acum statusi !” sau certand fetele , care se dusesera la scaldat , in loc sa-si ajute mama sa pregateasca masa : „Daca va iau de par si matur batatura cu voi , va scutesc de o treaba manie dimineata” .

Tehnica amnarii sete un alt concept al filozofiei de viata a lui Moromete , el incercand sa taraganeze orice decizie sau atitudine cere nu-i convenea . Scena cu Jupuitu este magistral construita de prozator , atmosfera , tensiunea , iritarea celorlalti fiind inadins provaocata de Moromete pentru a se razbuna pe cei care nu intelegeau greutatea bietului taran. Mai intai Moromete intra in curte , trece pe langa prispa fara sa se uite la cei doi , se intoarce „cu spatele la agent” , se rasteste la Paraschiv care nu se vedea nicaieri , apoi se rasuceste brusc pe calcaie si striga : „-N-am !”- totul desfasurandu-se sub privirile uluite , naucite ale agentilor . Calm apoi , se cauta prin buzunarele flanelei de unde scoate praj de tutun , se uita urat la omul care-l insotea pe Jupuitu si „i se adresa separat si poruncitor : - Da-mi , ma , o tigara !”

Firea autoritara , Ilie Moromete este „capul familiei” numeroase , greu de tinut in frau , avand in vedere si conflictele ce mocneau , fiind gata sa explodeze , intre membrii familiei . Marin Preda il prezinta inca de la inceputul romanului „stand deasupra tuturor” si stapanind „cu privirea pe fiecare” . Ironia ascutita adresata copiilor sau Catrinei , cuvintele deseori jignitoare („ca sa se mire prostii”) , educatia dura in spiritul muncii si harniciei („ma , se vede ca nu sunteti munciti , ma ,”) se dovedesc ineficiente , deoarece , cu toata stradania tatalui de a pastra pamantul intreg ca sa le asigure traiul , nu poate scapa familia de la destramare .

Placerea vorbei este o pasiune pentru taranul mucalit , care profita de orice intalnire cu cate cineva pentru a sta la taclale , desi singurul cu care putea vorbi cu adevarat era prietenul sau Cocosila , cu care pierdea ceasuri intregi , spre supararea Catrinei . La inceputul romanului , lui Moromete ii placea sa stea pe stanoaga podistei , gandindu-se ca „n-ar fi rau daca s-ar ivi cineva (...) oamenii insa aveau treaba prin curti , nu era acum timpul de iesit in drum” . Auzindu-se strigat , se bucura : „iata ca se ivise totusi cineva” . Necazurile , dezamagirile , tradarea copiilor , neputinta de a plati darile , destramarea familiei il coplelesc pe Moromete , dovedind ca intr-adevar numai „nenorocirile mari” pot schimba firea puternica a lui Moromete . In finalul volumului intai , Moromete , aparent nepasator , „nu mai fu vazut

stand ceasuri intregi pe prispa sau la drum pe stanoaga . Nu mai fu auzit raspunzand cu multe cuvinte la salut . Nu mai fu auzit povestind” . Ilie Moromete de acum semana cu „capul de huma arsa” , pe care i-l modelase candva din lut Din Vasilescu , nu mai participa la aunarile din Poiana lui Iocan , care „lipsite inasa de omul lor (...) aveau sa-si piarda si ele curand orice interes” . Schimbarile profunde produse asupra lui Moromete aveau sa se extinda in curand asupra intregului sat , „trei ani mai tarziu izbucnea cel de-al doilea razboi mondial . Timpul nu mai avea rabdare” .

Ultimele capitole ale cartii constituie cele mai frumoase pagini care ilustreaza moartea unui taran din toata literatura noastra . Parasit de Catrina si de fiii lui , ramane la batranete cu fata cea mica , Ilinca . Apropiindu-se de varsta de 80 de ani , slabit si inputinat la trup , Moromete , cu ciomagul in mana , rataceste in nestire pe langa garduri , pe camp , pana cand , intr-o zi , fu adus cu roaba acasa . Pe patul de moarte , Ilie Moromete isi concentreaza intreaga filozofie de viata in cateva cuvinte pe care le adreseaza , cu mandrie si satisfactie , doctorul : „Domnule , (...) eu totdeauna am dus o viata independenta” .

Personajul principal al romanului „Morometii” de Marin Preda , Ilie Moromete este „un contemplativ inteligent , temperat , un <filozof> iubind <linistea> (fara de care nu se poate trai si nu se poate face nimic durabil) si mai ales iubind libertatea , independenta de gandire si exprimare a opiniilor” . (Ion Rotaru)

Particularitatile stilistice se contureaza din stilul narativ lent si rabdator , cu accente pe amanunt descriptive , pe detaliile sugestive ale gesturilor si mimicii personajelor . Taranii lui Marin Preda au independenta de miscare , de gandire si exprimare , autorul nefiind prezent in determinarea reactiilor acestora , de aceea eroii sunt personaje-reflector .

Prozatorul utilizeaza intreaga gama narativa si psihologica , de la dialog la monolog si monolog interior , autointrospectie , conferind romanului virtuti ale prozei de creatie si ale prozei de analiza psihologica .

Natura inconjuratoare ofera cadrul propice starii reflexive a personajului principal , Ilie Moromete reflectand asupra conditiei taranului in lume , asupra vietii in general , fie in fundul gandirii , fie pe lotul lui de pamant , cautandu-si linistea in singuratatea familiara a personajului rural .

Stilul exceleaza prin oralitate , ironia subtila sau ascutita creand uneori o atmosfera tragi-comica , iar expresivitatea verbelor actualizeaza intamplarile , desi timul , privit in relatie cu omul si cu istoria , ameninta linistea interioara a lui Moromete si zguduie din temelii traditiile milenare ale satului romanesc .

„Morometii” lui Marin Preda este un roman realist , caruia stilul anticalofil , asemenea stilului prozatorilor interbelici , ii confera precizie , concizie si claritate .

„Prin „Morometii” , Marin Preda dovedeste ca taranimea nu e stapanita , cum se credea , doar de instinct , ca , dinpotriva , e capabila de reactii sufletesti nebanuite” . (Al. Piru)

O alta caracterizare a lui Ilie Moromete

Ilie Moromete este personajul principal al romanului lui Marin Preda. Este un personaj complex, rotund, care evoluează pe parcursul acțiunii.

Moromete este un țăran din Câmpia Dunării, aparținând clasei de țărani mijlocași. Este caracterizat prin mijloace multiple, atât direct (de către narator, de alte personaje, dar și prin autocaracterizare), cât și indirect (prin fapte, limbaj, atitudine, mod de a gândi, relațiile cu celelalte personaje, etc).

Naratorul îl prezintă pe Moromete astfel: "avea acea vârstă între tinerețe și bătrânețe, când numai nenorociri sau bucurii mari mai pot schimba firea cuiva." Personalitatea eroului se dezvăluie treptat, pe măsură ce pătrundem în problemele și frământările sale, în familia și în relațiile lui.

Scena de la începutul romanului, reprezentând cina familiei ne arată un Moromete - cap al familiei (pater familias), cu o mentalitate de tip patriarhal (tradițional): nimic nu se întâmplă în gospodărie fără încuviințarea lui, cel mai important lucru este să mențină integritatea și unitatea familiei; pământul trebuie păstrat în familie, nu vândut, etc. Moromete crede că poate perpetua acest mod de viață patriarhal (lucru firesc pentru el), de aceea nu observă conflictele latente care există în familie. Nu înțelege că fiii săi cei mari au crescut cu o mentalitate diferită de a sa și că visele lor sunt legate de bani și de alte lucruri, nu de pământ.

Episodul în care Moromete peacă împreună cu Tudor Bălosu să vândă porumb, scot în evidență un aspect esențial al firii sale: incapacitatea de a se adapta la schimbare, de a accepta că lumea în care trăiește el s-a schimbat și că banul începe să devină o valoare. Pentru Moromete, drumul e o aventură, e un prilej de a cunoaște oameni noi și de a vedea lucruri noi, iar nu o oportunitate de a câștiga bani. Personajul se încăpățânează să creadă că al ar putea trăi liniștit împreună cu familia, la fel cum au făcut-o și înaintașii lui atâta timp. Lui Moromete îi lipsește spiritul practic și pragmatismul (lucruri pe care vecinul său Bălosu le posedă din plin).

Moromete este o fire contemplativă și mai puțin activă. În timp ce oamenii au treabă prin curți, el iese la stănoaga podiștei și se uită peste drum, așteptând să apară cineva. Firea contemplativă se îmbină cu plăcerea de a comunica, de a vorbi. Acest fapt e vizibil mai ales în episodul din poiana lui Iocan. Vedem aici un Moromete aflat în largul său, dezbătând liber chestiuni politice, conștient de rolul important pe care-l joacă printre ceilalți țărani. Moromete trăiește iluzia unei libertăți pe care întâlnește ca cea din poiana lui Iocan i-o oferă.

Alte trăsături ale personajului : calm, senin, lucid. Ele ies în evidență din relațiile pe care le are cu soția, cu fiii și cu vecinii. Are capacitatea de a-și controla emoțiile, fiind un actor desăvârșit în spectacolul existenței. Are o extraordinară capacitate de disimulare (joacă o comedie exemplară în fața agentului fiscal, de exemplu). Moromete este inteligent, are un extraordinar simț al umorului, arătând și ironie în diverse situații (în relațiile cu fiii mari, cu vecinul Bălosu, cu Niculaie, etc). Un fapt care ține de o anumită naivitate a personajului este tehnica amânării de care uzează fără limită. Moromete nu se grăbește să-și rezolve problemele, să-și achite datoriile, ci le amână la infinit, crezând că ele se vor rezolva cumva de la sine. Ei, bine, ele nu se rezolvă de la sine și-l vor copleși la un moment dat, doborându-l.

Moromete trăiește iluzia că, în lumea lui, lucrurile nu se vor schimba. De aceea nu înțelege nemulțumirea fiilor mari. Din punctul său de vedere, băieții nu au motive să fie nemulțumiți.

Când conflictele din familie ating o tensiune maximă și când înțelege că lumea nu e așa cum și-a închipuit-o el, Moromete trăiește un șoc. Se retrage în sine, încercând să înțeleagă ce s-a întâmplat: ”timpul pe care-l crezuse răbdător și lumea pe care o crezuse prietenă și plină de daruri ascuseseră de fapt o capcană - îi sălbăticise copiii și-i asmuțise împotriva lui.”

Critica literară a văzut de-a lungul timpului în Ilie Moromete: filosof, actor, inocent/naiv, lucid, cu un simț superior al umorului, disimulat.

Contemplând senin existența, el are capacitatea de a medita asupra condiției umane. Dezamăgit, în ultimii ani ai vieții, se retrage în tăcere și singurătate, devenind alt om. Din vechiul Moromete rămâne doar o umbră și mica statueta de lut din fierăria lui Iocan.

Nicolae Manolescu spune despre Moromete că este **cel din urmă țaran** - arătând că odată cu el, ceea ce însemnase până atunci sat și țaran, dispare din peisajul social românesc. După cel de-al doilea război mondial satul românesc se schimbă, la fel și țaranul.

Ilie Moromete este o conștiință, înainte de orice altceva. O conștiință care trăiește o dramă morală, născută din încercarea de a-și defini rostul existenței în raport cu familia, cu societatea și cu lumea prin care trece. Drama prin care trece face din el un personaj modern. Moromete este un inadaptat, un personaj incapabil să conștientizeze schimbările prin care trece societatea, hrănindu-se cu iluzia că lumea e așa cum crede el că e. Se poate spune deci că Moromete e un învins al istoriei și al timpului.

Mormetii

Marin Preda

Debutul extraordinar al lui Marin Preda ("Intalnirea din pamanturi" -1948) nu l-a impus, pe cat era de asteptat, ca prozator, poate si din prejudecata ca un volum de nuvele nu poate consacra un mare scriitor. Abia aparitia "Morometilor" (vol. I 1955) a atras atentia asupra dimensiunii talentului sau si a noutatilor pe care o reprezenta formula sa epica. Romanul a fost intampinat favorabil si nici mai tarziu interesul criticii nu a scazut. S-a pronuntat destul de repede cuvantul "capodopera" si de aici inainte toate scrierile prozatorului au avut de infruntat comparatia cu acest model. Cand in 1967, dupa o lunga gestatie, apare volumul al II-lea, critica nu mai arata acelasi entuziasm. Se aud glasuri care cearta pe autor pentru ideea de a continua o carte intrata deja in constiinta publicului. Indignarea nu este prin nimic justificata, "Morometii" II este in unele aspecte mai dens, mai profund decat primul, insa puterea prejudecatii e mare. La acest punct si spiritele critice care s-au obisnuit cu un stil si o tipologie accepta cu greu aceeasi tipologie vazuta dintr-un unghi diferit si tratata cu alta metoda epica. Cele 2 parti formeaza totusi o unitate, ele se sustin si se lumineaza reciproc, impunand o tipologie necunoscuta pana la Marin Preda in proza romaneasca. Intaiul volum este in intregime concentrat asupra unui singur personaj, intreaga desfasurare epica este subordonata lui Ilie Moromete. Cartea este scrisa intr-un stil pe alocuri ironic, personajele au timp sa gandesasca si sa se exprime, gesturile lor sunt libere, existenta in orice caz nu-i terorizeaza. Spatiul este intins, viata nu-i tukburata de intamplari care sa precipite un ritm vechi, calm, de existenta.

Ritmul epic se schimba in volumul al II-lea. Existenta sociala este aici mai concentrata, oamenii apar invadati de intamplari, satul asezat pe tipare arhaice, intra intr-un proces rapid de destramare. Proza care nareaza toate acestea este cu necesitate mai crispată, pagina mai densa, sub puterea faptelor dinafara personajele apar micorate, gesturile lor nu mai au spontaneitatea din prima faza. Moromete, care ramane si aici un simbol, se retrage de pe "podisca" in locuri mai obscure, sfera lui de observatie se micoreaza, bucuria interiera incepe sa fie conditionata de elemente pe care nu le mai poate stapani. Stilul epic se adapteaza acestor schimbari de perspectiva. Naratiunea se complica, numarul focarelor epice creste. sub presiunea numeroaselor paranteze fraza isi pierde din fluenta, devine aspra si demonstrativa. O anumita crispate a propozitiilor, provenita din elaborarea lor indelungata, arata si o instrainare a prozatorului fata de subiectul naratiunii. Din romanul unui destin, "Morometii" devine romanul unei colectivitati (satul) si a unei civilizatii sanctionate de istorie.

Judecat in ansamblu "Morometii" e un mare roman prin originalitate, intai, a tipologiei, si profunzimea creatiei. Tipologia este, ca la Slavici si Rebreanu, taraneasca, totusi, cata deosebire! Sufletul rural este acolo rudimentar, obsedat de acumulare in ordine materiala si numai dupa ce acest proces s-a incheiat, el poate sa auda si alte glasuri ce vin din interiorul lui. Marin Preda inlatura imaginea acestui mecanism simplu, previzibil, miscat mai mult de instincte, si face din taranii sai indivizi cu o viata psihica normala, apti prin aceasta de a deveni eroi de proza moderna. Sub influenta probabil si a romanului american (Steinbeck, Faulkner) Preda prezinta niste tarani inteligenti si ironici, complecsi ca stare morala, in masura prin aceasta sa-si reprezinte si sa traiasca in modul lor caracteristic marile drame ale existentei.

Independent de aceste probleme de sociologie a personajelor, "Morometii" reprezinta si o mare 'descoperire' literara. Eroul central al romanului, Ilie Moromete, nu seamana cu nici unul din personajele prozei anterioare, rurale sau citadine. Originalitatea lui vine din modul in

care un spirit inventiv, creator, transforma existenta intr-un spectacol. De pe stanoaga podistei sau de pe prispa casei, Moromete priveste lumea cu un ochi patrunzator, semnificativ, in intamplarile cele mai simple el descopera ceva deosebit, o nota inveselitoare, o lumina care pentru ceilalti nu se aprinde. "Tatal -noteaza autorul- avea ciudatul dar de a vedea lucrurile care lor le scapau, pe care nu le vedeau."

"Ciudatul dar" tine pe Moromete si pe prietnii sai la suprafata vietii sociale, straini de patimi degradante, neinrobiti de marele mecanism al istoriei. Acesta continua totusi sa se manifeste, si "Morometii" este in mare masura romanul istoric care incercuieste viclean individul si-i conditioneaza viata interioara. Ce se vede intai in "Morometii" este studiul ac. vel., concentrate pe un spatiu restrans de viata. Actiunea se petrece de la inceputul verii pana in toamna in Silistea-Gumesti, sat din campia Dunarii. Reluat si in alte carti ("Marele singuratic", "Delirul") satul devine un fel de 'imago-mundi', centrul de observatie al lumii, si, prin profunzimea naratiunii, centrul de sprijin al Universului. Satul se concentreaza in "Morometii" (I) la viata unei familii si, numai prin atingere, la viata unei colectivitati mai largi. Insa, sonda fixata pe un spatiu restrans, intra adanc in strafundurile unei spiritualitati vechi. Din inregistrarea vietii de familie, in fazele ei tipice, iese la iveala un 'cod' al existentei taranesti.

Nimic extraordinar nu se petrece la acest prim nivel in roman. Un taran se intoarce de la camp si, inconjurat de intreaga familie, ia masa asezat pe prag, deasupra tuturor, prim indiciu de autoritate intr-o lume in care tiparele arhaice au supravietuit.

Ilie Moromete stapaneste absolut peste o familie formata di doua randuri de copii invrajbiti intre ei pamantului. Descrierea mesei este inceata si ritualul ei dezvaluie valorile adevarate din sanul familiei. Copiii din prima casatorie (Paraschiv, Nita si Achim) nu se inteleg cu ceilalti si tatal, pentru a pastra unitatea familiei este dur si justitiar. Din primele 20 de pagini luam cunostinta de toate problemele familiei: existenta celor doua loturi de pamant si lupta pentru a le pastra nestirbite, disensiunile dintre fratii vitregi, proiectul de fuga la Bucuresti al lui Paraschiv, Achim si Nila, bigotismul mamei (Catrina), primejdia "foncierii" si a datoriei la banca, dorinta baiatului cel mic, Niculaie de a merge la scoala si ostilitatea celorlalti copii fata de aceasta idee, etc.

"Morometii" are trei parti si toate incep cu o prezentare de ansamblu, aici 'masa', in partea a doua 'prispa', in fine 'secerisul'. Indivizii se diferentiaza prin mici detalii de comportament. Nila are o frunte "lata si groasa" si ori de cate ori acest personaj greoi, ezitant apare in carte, fruntea incordata, marcand chinul unei gandiri incete, nu va lipsi din notatiile prozatorului. Paraschiv are un ras ciudat ("parca ar fi parait ceva") si semnul lui de fizionomie distinctiv este satisfactia rea, vulgara, explicata de impletirea buzelor lungi ("intinzandu-si cu placere buzele lui impletite").

Insa modificarile vietii interioare in "Morometii" este marcata mai ales de "glasuri". Glasul arata umoarea, caracterul si pozitia individului in ierarhia sociala. Catrina, supusa barbatului, tematoare de copiii vitregi, are un glas "indepartat si imbulzit de ganduri". Tatal, atotstiutor, are mai multe "glasuri", cand "puternic si amenintator, facandu-i pe toti sa tresara de teama", cand un glas schimbat si necunoscut, fals si ironic. Victor Balosu, voiajorul, are un glas "spalat", Tugurlan un glas "neprietenos si strain", Guica -spioana satului- are un glas inecat de curiozitate si placere. Cuvantul exprima o relatie, glasul marcheaza natura ecestei relatii.

Marin Preda da astfel de indicatii fine de regie si personajele sale isi tradeaza viata interioara prin varietatea fonica. Vatica Botogina ia in gospodarie locul tatalui, plecat la

sanatoriu. Copil inca, el isi ia rolul in serios, si cel dintai semn de autoritate este glasul "aspru si neinduplecat" cu care isi striga sora. Intamplarile prin care trece Ilie Moromete sunt urmate de o subtila dialectica a glasurilor, cu subtiri si grosimi care traduc metamorfozele psihice.

Tema centrala in Morometii ar fi, din acest punct de vedere, libertatea morala in lupta cu fatalitatile istorice. Ea este anuntata de prozator intr-o forma liniara, programatica, "In campia Dunarii, cu cativa ani inaintea celui de-al doilea razboi mondial, se pare ca timpul avea cu oamenii nesfarsita rabdare; viata se scurgea aici fara conflicte mari." Ceea ce urmeaza in roman contrazice aceasta imagine. Timpul este viclean, rabdarea nu este decat o forma de acumulare pentru o noua criza. La sfarsit, cand drama este narata si, prin ea, imaginea vietii linistite este spulberata, prozatorul revine asupra notatiei de la inceput: "Timpul nu mai avea rabdare". Este una dintre multele 'imagini ale simetriei' in literatura lui Marin Preda. Aceasta vrea sa dea o idee despre rotatia procesuala a vietii dupa o lege statornica si misterioasa care actioneaza si in natura.

Imaginea lui Ilie Moromete stand pe stanoaga podistei si fumand nepasator ("din mana lui fumul tigarii se ridica drept in sus, fara graba si fara scop") vine sa intareasca idee timpului incremenit si prietenos. Omul linistit si ironic, sta totusi pe un vulcan, in familia peste care pastoreste cu autoritate absoluta se pregateste un complot. Copiii cei mari sunt lacomi de castig si cearta pe tatal lor ca isi pierde timpul stand de vorba cu prietenii sai in loc sa mearga la munte sa speculeze graul. Lui Ilie nu-i place negustoria iar banii ii pricinuiesc o furie neputincioasa. Dispretul lui fata de Balosu vine de aici. Pamantul este facut sa dea produse, iar produsele sa hraneasca membrii familiei si sa acopere cheltuielile casei, atat Paraschiv, Nila si Achim au o pofta nemasurata de castig si prima lor forma de razvratire fata de autoritatea tatalui este nemulțumirea fata de imobilitatea lui sociala. Ei murmura si-l vorbesc de rau in sat ca a dat porumbul ieftin, si ca, in genere, "el nu face nimic", "sta toata ziua". "A face ceva" este a face bani. Tinerii Moromete au simțul acumulării burgheze, iar modelul lor e Tudor Balosu, semnul noilor relatii capitaliste in economia satului. Moromete are o conceptie patriarhala si, voind sa-si lecuiasca fii de boala castigului, ii lasa sa se duca de mai multe ori la munte. Insuccesul nu-i dezarmeaza, si stimulati de Guica, sora rea a tatalui, ei planuiesc sa fuga cu oile si caii la Bucuresti. Presat de "fonciere" si de banca, Moromete accepta sa-l lase pe Achim sa plece cu oile la Bucuresti pentru a castiga bani, insa banii nu vin si dupa oarecare vreme, tarantul afla ca baietii lui vor sa-l jefuiasca si sa-l paraseasca.

E momentul in care incepe declinul personal. Spargerea familiei duce la prabusirea lui morala si semnalul acestui proces este, ca si inainte, "glasul":

"-Baietii mei! exclama Moromete cu un glas de parca n-ar fi stiut ca avea baieti".

Schimbarea glasului anunta o modificare interioara profunda. Lumina pe care Moromete o descoperea in intamplarile si faptele vietii se stinge, linistea il paraseste, si fara liniste existenta nu mai este o incantare ci o povara. Incercarile celorlalti de a-l atrage in discutiile politice raman fara rezultat. De pe stanoaga podistei -locul vechi de observatie- Moromete vede un drum trist si niste tarani prapaditi care traiesc fara sa stie ca bucuria lor este inselatoare. Cand cineva ii da buna-ziua el nu raspunde.

Momentul culminant al acestei crize se desfasoara la hotarul lotului de pamant. Drama nu este de ordin economic, ci moral. Durerea lui Moromete, vine intai, dintr-un simt inalt al paternitatii ranite. Nu faptul de as-i pierde o parte din lot il intuneca, ci ideea de as-i pierde fii si linistea care-l face sa priveasca existenta ca un "spectacol" superior. Gandul prabusirii unei ordini durabile este primit cu o tristete rece. Instrainarea de starea de inocenta in care traiese ii pare mai rea decat moartea.

Scena confruntării finale este magistral construită. Stăpânirea de sine este arma lui Moromete. Până în ultima clipă el speră să-și poată recăpăta fiii porniți pe o cale greșită. Când aceștia, pierzându-și răbdarea, se revoltă pe față împotriva tatălui, sparg lada și batjocoresc casa în care crescuseră, bătrânul țaran vorbește cu glas blând și sfios, își cerearta nevasta, cere un foc băiatului cel mic, lovește obrazul fetei care vociferează și se roagă liniștit și senin de fiii care nu vor să-l mai asculte. După această pregătire înceată, izbucnirea este teribilă: Moromete ridică parul și lovește fără crutare, glasul lui devenind un urlet:

"-Ne-no-ro-ci-tu-le! Paraschive! Nenorocitele ce ești!"

Corectiunea și discursul nu au nici un efect. Paraschiv și Nila sparg lada de zestre a fetelor, iau bani și covoarele și fug cu caii, amenințând cu o răzbunare și mai mare. Moromete bate la poarta lui Tudor Balosu și vinde o parte din pământul familiei. În ciuda loviturii naprasnice, Moromete rămâne "îndeprtat și nepăsător". Lovitura are efect în alt plan. Omul netulburat și ironic paraseste stănoaga podistei, nu mai răspunde la cuvintele de salut și nu mai poate fi auzit povestind nici una din acele întâmplări care fermecau prietenii săi din Siliștea-Gumesti. Fantezia lui se închide. Omul creator este învins de omul social. Din Moromete nu mai rămâne decât capul de humă făcut în timpul unei adunări în poiana lui Tocan de din Vasilescu. Existența dănuie în artă.

Deși cea mai importantă, istoria Morometilor nu acoperă toată suprafața romanului. Alte istorii vin să coloreze viața unui sat de câmpie în care oamenii, trăind sub amenințarea unui timp capricios, continuă imperturbabil să se nască, să treacă prin întâmplări vesele și triste, și în cele din urmă să moară, lăsând locul altora. Lupta pentru existență, și aici crâncenă ca peste tot, nu desfigurează pe indivizi. Marin Preda înlătură din viziunea lui imaginea omului înlăntuit de instincte, iar când, pentru o clipă, instinctele ies la suprafața textului, prozatorul aduce imediat alte elemente care luminează fața sufletului țaranesc. Pilduitoare în acest sens este povestea cuplului Birică-Polina, asemănătoare în latura ei socială cu cea a cuplului Ion-Ana din romanul lui Rebreanu. Preda reia, astfel, tema tânărului țaran care se folosește de fața unui ominșar pentru a pune mâna pe avere, însă schimbând sensul strategiei și umanizând timpurile. Odată cu răpirea fetei rolul lui Birică se încheie. E pe cale de a se resemna fața de refuzul soacrului de a-i da zestre Polinei, însă, intervine, neașteptat, tânăra lui femeie care dovedește o energie extraordinară. Polina nu-i ca Ana o victimă între avariața tatălui și lacomia inumană a soacrului. Devenind nevastă, în ea se trezesc energii nebanuite. Văzând modul hotărât în care conduce ostilitățile între tată și soț, avem pentru o clipă impresia că nevasta lui Birică face, structural, parte din familia Marei și a Victoriei Lipan, cealaltă față (barbătească, întreprinzătoare) a tipologiei tradiționale. Polina nu luptă însă decât pentru zestre ei, și după ce își duce barbatul pe miriște pentru a smulge cu forța graul ce i se cuvine și a da tatălui nedrept o lecție, se retrage cu discreție în umbra barbatului.

Demonstratia epică s-a făcut, femeia de la sat, nu-i, în viziunea lui Preda, o simplă unealtă în mâinile barbatului, ambițios și posesiv, iar țaranul tânăr și sărac nu caută cu obstinație să parvina calcând în picioare legea și sentimentul. Birică e sfios, ascultă cu respect de părinți, iar pe Polina o iubeste cu o duioșie de liceean. Scena posesiunii pe pământul reavan, sub lumina zilei, e simbolică. Nimic din violența trivială a altor acuplări câmpenești descrise de literatură. Barbatul, care peste puțin timp, va pune mâna în gatul soacrului, este aici invadat de un mare sentiment, și gestul împreunării simple, în liniștea și complicitatea sesului, e de o religiozitate poetică.

Nu este în intenția lui Marin Preda de a studia feminitatea rurală în raport cu psihologia vârstei, însă, indirect, din desfasurarea narațiunii, se poate deduce o schiță de tipologie în acest sens. Polina e, întâi, față tânăra pe care prejudecățile sociale o împiedică să

se insoteasca cu barbatul care ii place, si atunci, risca totul dand curs liber sentimentului. Criza erotica are o anumita complexitate, femeia de la tara, nu-i in orice caz, numai o sursa de pamant si copii, cum s-a afirmat. Pasiunile izbucnesc fioros, si pentru a se implini, au nevoie uneori de suportul unei mari tenacitati. Marioara Fantana (Morometii II) asteapta cu rabdare ani intregi barbatul pe care l-a ales si recurge la stratageme pentru a-l castiga.

Nevasta lui Botoghina reprezinta cazul femeii mature care isi apara copiii. Anghelina si Botoghina se luasera din dragoste si, cand barbatul hotaraste sa vanda o parte din pamant, pentru a-si ingriji sanatatea, femeia, pana atunci intelegatoare si blanda, devine crancena si calculata.

Cruzimea Anghelinei nu-i, totusi, existentiala, vorbele nemiloase tradeaza o iubire si o ingrijorare normae fata de soarta copiilor. Boala nu intra in prevederile familiei taranesti, iar cand ea apare e socotita un accident. Ruinarea materiala a familiei e o primejdie mai mare si, inainte de a intelege suferintele barbatului, Anghelina se gandeste la ce vor face copiii ei. Reaua ei luciditate arata un simt matern treaz. Cand, la urma, fatalitatea se intampla si pamantul e vandut, femeia revine la starea normala. Din recomandarea pe care i-o face lui Botoghina: "Vasile, sa nu mori pe acolo, Vasile!" se intelege firea ei adevarata. S-a observat si alta data ca femeile lui Preda poarta o lumina pe fata. Lumina nu se stingea nici in saracie si suferinta. Nevasta lui Tugurlan, care ingropase 12 copii, nu-si pierde semnul blandetii si al frumusetii morale: "Avea in privire si pe chip acea lumina ciudata pe care o da numai durerea necontenita, lumina care seamana cu bucuria, si care, de fapt, nu e departe de ea".

Fiind la capitolul femeii, sa nu scapam din vedere pe Guica, sora lui Moromete. Ea reprezinta tipul femeii sterile si rele, imbatranita intr-o ura marunta. Ea si-a facut un scop din a trage de limba pe cei care trec pe drum si a colporta vestile, indeosebi pe cele proaste. De o suspiciune tenebroasa, Guica adu-meca raul si prezice dezastrele. Pe Moromete il uraste pentru ca s-a insurat a doua oara, dintr-un motiv, va sa zica, absurd. Spararea ei este activa, si, nemaiputand inlatura ceea ce s-a savarsit, isi gaseste un scop din a-i atata pe copiii cei mari impotriva tatalui. La incitatiea ei, Paraschiv, Achim si Nila pun la cale fuga la Bucuresti. Ea savureaza dinainte catastrofa, si, de o curiozitate patologica, viziteaza casa in ziua in care are loc prima tentativa a fiilor. Apropiata prin credinta in superstitii de Guica este Catrina, dar ea va evolua intr-un personaj cu identitate literara mai bine conturata abia in volumul al II-lea. Unicul detaliu care o diferentiaza aici este viata ei dubla, in vis si realitate, si frica morbida de Diavol. Ura cumplita impotriva barbatului o va scoate mai tarziu din anonim.

Parasind terenul feminitatii, sa revenim la tipologia morala a cartii. Un personaj neindoios memorabil al cartii este Tugurlan, denumit prin deceniul al 6-lea un reprezentant al paturii sarace a satului, iar in ultima vreme un revoltat de tip camusian. Facand un cuplu simbolic cu Moromete, Tugurlan ar reprezenta necesitatea care se opune brutal iluziei libertatii. Pe de o parte, asadar, un sentiment de gratuitate, un simt inalt al contemplatiei, pe de cealalta - un realism lucid, incomod, o transigenta impinsa pana la nihilism. Tugurlan reprezinta, nu mai incape vorba, individul nemulțumit de conditia sa. Revolta lui e tulbure, nediferentiata, tradusa mai intai printr-o mare agresivitate verbala. Nedreptatit la improprietare, Tugurlan s-a instrainat de sat. A avut 13 copii, si dintre acestia nu traieste decat unul. In roman , el apare pentru prima oara la adunarea din curtea lui Tocan, si, imbratisand punctul de vedere al unui personaj neutru (opinia satului), naratorul il prezinta ca un om "cu infatisarea intunecata", un om "rau si neprietenos, de care lumea se cam ferea". Tugurlan se alatura instinctiv de grupul format de Ion al lui Mihai, din Vasilescu si Marmorosblanc, care, in ierarhia adunarii, ocupa un loc inferior. Ei stau "la margine" si vorbele lor nu sunt luate in seama. Tugurlan strica aceasta ierarhie. El se uita la toti, cu o

privire grea si provocatoare, iar cand intervine, glasul lui e "neprietenos si strain". Tugurlan vorbeste urat si taranii sunt nemultumiti ca le strica bucuria conversatiei. Incercarea lui Moromete de al potoli sau invitatia lui Dumitru lui Nae de "a face politica", nu fac decat sa-l invrajbeasca si mai mult. Tugurlan repropune celorlalti ca, punand mana pe pamant la improprietary, n-au mai ajutat si pe altii, sa-si capete drepturile, si, aranjati si multumiti de ceea ce au, fac "politica", discuta lucruri inutile, se cred destepti, socotind pe altii prosti. Din toata adunarea, consternata, furioasape vorbele lui Tugurlan, Moromete e singurul care intelege mesajul lor.

Dialectica subtire a lui Moromete nu ramane fara efect. Dupa oarecare vreme, omul neprietenos simte nevoia sa se impace cu satul. Starea de furie in care el se simtise atatia ani bine, asociata cu un orgoliu teribil al instrainarii ("el de o parte si toti ceilalti in afara: nici o apropiere, nici o incredere"), incepe sa se topeasca. Primul semn al linisti care incolteste in el este descoperirea lucrurilor din jur. Apoi glasul lui devine "profetic" si, prinzand gustul speculatiei, incepe sa faca politica. Paraseste starea de furie pentru a intra in starea de liniste si contemplatie, starea tipic morometiana. Instalarea nu-i totusi pana la urma posibila, pentru ca si pentru el intervine istoria sub forma fatalitatii: este arestat si trimis la inchisoare. Destinul sau nu se implineste, sau se implineste rau, in pofida firii sale adevarate. In volumul al II-lea reapare de doua ori in viata satului, insa pentru scurt timp si fara sa poata impiedica procesul de destramare a satului traditional, cum ar fi dorit prietenul lui, Ilie Moromete.

Tugurlan este in fond un spirit justitiar, cu un destin potrivnic, un instrument (sub aspect social) al istoriei si, totodata, o victima a ei. In imprecatiile lui lipsite de culoare se afirma realismul, luciditatea, celui care, lipsit de ocrotirea proprietatii, simte direct violenta timpului. Previziunile lui sumbre nu sunt lipsite de adevar, interventia in adunarea din curtea fierarului este, intr-un fel, simbolica. Ea ar fi trebuit sa arate ca timpul nu este atat de calm si bucuriile taranilor nu sunt eterne. Exprimand o drama sociala mai larga, Tugurlan exprima in aceeasi masura un caz complicat de nonconformism taranesc, ridicat pe un fond de inocenta.

Istoria manipuleaza imprevizibil aceste elemente

Drama lumii taranesti este tema celui de-al II-lea volum al "Morometilor", scris dupa ce prozatorul se familiarizase (in "Risipitorii") cu procedee epice noi. La inceput idee mare a cartii (disparitia unei civilizatii stravechi) nu se vede limpede. Stilul este eseistic si, obisnuiti cu personajele din primul volum, acceptam cu greu ipostaza lor (mediocra social) de acum. Cand pe scena cartii reapare Ilie Moromete, lucrurile se schimba. El este si aici, personajul unei proze superioare. Indata ce, iesit dintr-o lunga, mediocra, amortire, isi recapata placerea de a medita, de a ironiza, statura lui ia proportiile fabuloase pe care le stim. Ea sta, insa, sub semnul unui hotarat tragism. In spatele replicilor formulate cu aceeasi dezinvoltura, se simte ca multumirea eroului nu mai e aceeasi, loturile in parte refacute, nu-i mai dau siguranta dinainte. Rolul lui de stapan absolut in familie ii fusese retras, feciorii plecati la Bucuresti nu se mai intorc, iar cand tatal, hotarat sa refaca unitatea pierduta a familiei, ii cheama cu o nefireasca duiosie, refuzul lor ia forme neasteptate. Moromete incearca atunci sa-si recastige fiul ce-i mai ramasese (Niculaie), si el nedreptatit. Constrans de fonciire, de cotele impovaratoare, Moromete ii solicita, acum, bani, speriat ca intr-o zi si acestia ii vor fi refuzati. Este evident ca autoritatea lui nu mai are asupra cui se exercita, si in iluzia personal ca mai poate face ceva, ca n-ai poate trai ocolit de evenimente, sta maretia tragica a acestui batran taran idealist.

Discutiile dintre tata si fiu capata sensul unei confruntari intre doua moduri de a concepe viata. Tanarul Moromete crede intr-o noua religie a binelui si a raului si, odata castigat de ideile socialismului el devine apostolul lor inflexibil. Ideile de innoire radicala a

satului, afirmate de fiu, intampina protestul tatalui, neimpacat cu gandul ca tot ce a facut el a fost gresit, si ca rostrile taranesti trebuie schimbate. Niciodata in literatura noua nu s-a mai pus, cu un mai mare curaj estetic, destinul civilizatiei taranesti si nici nu a capatat o mativare literara mai pregnantata ca aici. Ce se impune mai mult decat orice este iluzia lui Moromete. Prezentand-o sub toate formele ele, Preda se mentine aproape peste tot in linia fina si inalta a vocatiei sale de analist. Sunt, in acest sens, cateva scene antologice. Cea care vine imediat in minte este aceea in care batranul taran, udat pana la piele de o ploaie repede si calda de vara, sapa cu o hotarare care vine din adancul fiintei lui santul care sa aper sira de paie, in timp ce, in alta parte a satului, se pregatesc rasturnari spectaculoase. In indarjirea cu care vrea sa apere aceste paie, se citeste o disperare fara margini, formulata si altfel, in frazele pe care le adreseaza cuiva, unui personaj nevazut.

Despre Bila, Isosica, Mntorosie, Ouanabei, Adam Fantana, etc., Marin Preda scrie un alt roman, foarte viu. Evenimentele sunt supuse unei analize necrutatoare, demitizante, sugerand dramele obscure, uneori foarte profunde, care insotesc destramarea satului traditional. Unele dintre ele capata o expresivitate literara exceptionala.

Asupra satului asezat de altadata, cu ierarhii sigure, satul "adunarii" linistite si al dialogurilor pline de spirit, se abat, evenimente pline de viclenie. Din el, ca dintr-o groapa fara fund, nu mai incetau sa iasa atatia necunoscuti. Alarmat, Ilie Moromete incearca sa stavileasca acest proces si readuce in acest sens in sat pe Tugurlan, muncitor la un siloz. Ideea lui este ca numai un om puternic si drept se poate opune violentei instaurate in sat de Vasile al Moasii. Tugurlan se intoarce, dar lucrurile nu se schimba prea mult. Procesul este complicat, istoria nu tine seama decat intr-o mica masura de vointa oamenilor. Satul arhaic, civilizatia morometiana sunt sortite sa piara. Si Preda, spirit realist, lasa ca raurile tulburi ale istoriei sa invadeze aceasta mica asezare linistita, intrata, curand, intr-o zvarcolire tragica. Odata cu moartea tatalui, cel care va duce mai departe, in inchipuire, lumea plina de farmec a lui Moromete, va fi Niculaie, atins si el de violenta istoriei. Silistea-Gumesti a intrat, definitiv, intr-un alt sistem de relatii, istoria impura se suprapune peste imaginea unei societati arhaice.

Exista, topit in tesatura cartii, si un roman al lui Niculaie (reluat, dezvoltat in "Marele singuratic"), dupa cum se simte in Morometii II, mai mult decat in primul volum (in legatura, desigur, si cu ideea cartii), preocuparea pentru o realitate spirituala mai adanca. Jocul baietilor pe camp (bobicul), chipul in care tinerii tarani trateaza chestiunile erotice, formele de ritual (spalatul picioarelor, Rusaliile), inmormantarea, parastasul, pregatirile pentru secerat, atitudinile curente ale barbatului in familie, cum se poarta o femeie maritata, cum se imbraca si ce este ingaduit unei fete, etc. sunt, fara ostentatie, infatisate in carte, uneori sub forme ironice, alteori cu o vadita nota lirica, intarind ideea unui cod al vietii taranesti.

In intentia de monografie, nu in chip etnografic superficial, ci vizand o atitudine proprie fata de existenta in toate actele fundamentale ale vietii, Marin Preda se apropie de Sadoveanu din directia, insa, a prozei de analiza. Un om porneste de acasa, si, dupa mers, ceilalti ghicesc unde se duce: "rar, asternut" (merge departe), "liber" (peste drum, gata oricand a fi intrerupt pentru a sta de vorba), "mersul nenorocirii" ("cu pasi rari si cu fruntea plecata si tacut, strivit parca de falfaitul mortii care i-a intrat in curte"). Fata lui Adam Fantana are un "mers nicaieri", targanat, suspicios pentru cei care o vad.

Excelent infatisat aici este erosul taranesc. Situatiile fundamentale in dragoste, pe care literatura le-a tratat in nenumarate chipuri, sunt aici vazute prin prizma unei psihologii speciale. Povestea unei fete care iubeste fara speranta, povestea unui tanar maltrat de fratii si parintii fetei incat innebuneste si umbla de atunci numai calare, strabatand fara rost campurile, o scena de isterie colectiva, alta de lesbianism, etc. sunt tratate cu liniste epica, fara violenta

naturalista, fara pudoarea prozatorului vechi care intoarce ochii de la astfel de lucruri mai delicate.

Nu s-ar putea spune ca eroul rural este senin, calm, temperat. El izbucneste tulbure, violent si intalnind niste legi morale severe, se manifesta colateral, sub forme aberante. De mare efect este in roman prezentarea starilor existentiale care insotesc aceste viclenii ale instinctului erotic. Niculaie Moromete, tanar de tot, trece dupa prima experienta pe acest plan printr-o stare de greata. O sila imensa il paralizeaza acolo, pe camp, unde el se dusese cu fata pe care o iubeste. Ileana lui Costica Rosu nu intelege aceasta inertie bizara si, intoarsa in sat, vorbeste de rau pe baiat. Ileana sufera si ea de boala feminitatii prediste: buimaceala, "lovita de o buimaceala care ii incetini si mai mult miscarile, de parca ar fi picnit-o somnul".

Niculaie are si alta viata, in planul imaginatiei, unde se petrec intamplarile ratate in existenta obisnuita. "A se face lumina sub ochi" este semnul deschiderii portii spre o lume fantastica in care lucrurile si fiintele, vazute undeva, candva, se intalnesc intr-o noua alcatuire.

Procedeul epic este de efect, Marin Preda poate sa concentreze in acest plan al naratiunii, un mare numar de fapte, reale si imaginare.

Moromete cel vechi, omul adunarilor linistite, traia in sculptura naiva a lui Din Vasilescu. Moromete tragic, omul unei civilizatii care piere, traieste de aici inainte in

A CINCEA ELEGIE

N. Stănescu
(Tentația realului)

N-am fost supărat niciodată pe mere / că sunt mere, pe frunze că sunt frunze,/ pe umbră că e umbră, pe păsări că sunt păsări./ Dar merele, frunzele, umbrele, păsările / s-au supărat deodată pe mine./ Iată-mă dus la tribunalul frunzelor,/ la tribunalul umbrelor, merelor, păsărilor,/ tribunale rotunde, tribunale aeriene,/ tribunale subțiri, răcoroase./ Iată-mă condamnat pentru neștiință,/ pentru plictiseală, pentru neliniște,/ pentru nemișcare./ Sentințe scrise în limba sâmburilor./ Acte de acuzare parafate / cu măruntaie de pasăre,/ răcoroase penitențe gri, hotărâte mie./ Stau în picioare, cu capul descoperit,/ încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine / pentru ignoranță.../ și nu pot, nu pot să descifrez / nimic,/ și-această stare de spirit, ea însăși,/ se supără pe mine / și mă condamnă, indescifrabil,/ la o perpetuă așteptare,/ la o încordare a înțelesurilor în ele însele / până iau forma merelor, frunzelor,/ umbrelor,/ păsărilor.

***

• Cu bună știință, ba chiar cu o neostenită râvnă, Nichita s-a învrednicit cu necredința lui Toma, apostolul, pentru a recombina elementele constitutive ale lumii. “Necredința lui Toma” nu este definiția ateismului, ci a individului care își construiește credința din iscodiri și cercetări ale lumii văzute și nevăzute. O dată cu Toma ar fi trebuit să se depășească era credincioșilor naivi și creduli și să se inaugureze o etapă a căutărilor febrile pe tărâmul manifestărilor spiritului; căci Toma a inventat o nouă știință -**spiritologia**, adică știința spiritului care, în linii mari, se aseamănă cu știința inventată de Nichita - **hemografia**, scrierea cu tine însuși.

Cert este că privind din această perspectivă, realizăm că toate canoanele și dogmele se prăbușesc. Nichita nu se grăbește să pună altceva în loc, astfel încât se mișcă liber, fără stavile, într-un univers fără bariere, fără contururi, fără frontiere. El pare a împrumuta necredința constructivă a lui Toma și redescoperă lumea, uimindu-ne de toate ipostazele, obiectele și sentimentele descrise.

În *elegia a cincea*, divinul Tomas e condamnat “pentru neștiință, pentru plictiseală...”. E judecat de impozantul tribunal al frunzelor. În *elegia a șasea*, Tomas nu se poate decide, oscilând între rana lui Iisus și mitul reînvierii. În *a șaptea elegie* exclamă cu deznădejde: “Niciodată n-am să fiu sacru”, motiv pentru care e hotărât să trăiască în numele frunzelor. Rana nu l-a convins. E un divin care se autoexilează în lumea fizică, palpabilă. Toți ceilalți apostoli și-au găsit un culcuș în cer; numai el a rămas pe pământ.

*

• O analiză a acestui ciclu identifică strădania de a afla **cine suntem** noi, oamenii, ca specie, ca civilizație sălășluind pe a treia planetă de la Soare; sau, *cine sunt eu*, ca om, ca individ, într-o tentativă de auto-cunoaștere, demers necesar pentru o evoluție spirituală.

În *elegia a cincea*, luăm cunoștință de lumea regnurilor ce ne înconjoară, și care, din anumite puncte de vedere, ne sunt superioare, posedând o știință a simțurilor și a instinctelor

pe care noi, oamenii, o râvnim, dar nu o putem atinge decât accidental, parțial și vremelnic. Căpătând această dimensiune a gândirii, percepția noastră asupra lumii se schimbă, apropiindu-ne de o realitate obiectivă.

Aflăm *cine suntem* prin simpla raportare la mere, la frunze și la păsări, iar răspunsul e înfășurat în atâtea straturi de iubire, încât, la un moment dat (în *a șaptea elegie*) ajungem să trăim “în numele frunzelor”.

În volumele anterioare *Elegiilor*, Nichita a mai tatonat acest teren, reușind incredibile exerciții de empatie în raport cu celelalte regnuri: “Mă cutremură diferența dintre mine și firul ierbii, dintre mine și lei, dintre mine și insulele de lumină ale stelelor...” (*Sunt un om viu*, vol. *O viziune a sentimentelor*, 1964).

O dată cu *elegia a cincea*, Nichita își lasă trupul pradă sentințelor, conform “răcoroaselor penitențe gri”; numai spiritul său exultă într-o lume simultană și luminoasă. De aici, Universul se vede ca un TOT, fără discriminări și fără subiectivism, motiv pentru care toate manifestările cre-ației au un suflet mai mult sau mai puțin rudimentar: “Merg și toate lucrurile dau din aripi; aripile de piatră ale pietrelor bat atât de încet, încât pot smulge din ele cristalele de cuarț ca pe niște pene dureroase” (*Transparentele aripi*, vol. *Oul și sfera*, 1967). Copacii “au aripi”; întâmplător, păsările au două pe-rechi de aripi; și oamenii “au aripi”, precum îngerii.

Prin contemplație și nemișcare, Nichita a găsit o inspirată definiție a regnurilor: “A te naște este o condamnare la moarte. După felul păcatului și pedeapsa: unii oameni, alții păsări, alții pietre” (*Cele patru coerențe funda-mentale*, vol. *Opere imperfecte*, 1979).

Cu alt prilej, Nichita a spus că iarba, peștii, insectele și animalele sunt, fiecare în parte, o umanitate ratată, o tendință spre om, “neîmplinite din momentul contemporaneității lor cu omul” (*Respirări*, p.62).

După astfel de declarații de dragoste, nemaiauzite în lirica românească, cum s-ar putea supăra poetul pe mere că sunt mere sau pe frunze că sunt frunze, cu atât mai mult cu cât ele (regnurile) ne oferă răspunsuri valide la întrebarea *cine suntem*: “Din punctul de vedere al copacilor (...) oamenii-s o emoție copleșitoare. (...) Din punctul de vedere al pietrelor (...) oamenii-s o lină apăsare” (*Laudă omului*, vol. *O viziune a sentimentelor*, 1964).

Deși gândirea sa ascuțită și lucidă îl ridică deasupra multor oameni (sau poate tocmai de aceea), Nichita e tentat să-și abandoneze poziția pe scara evoluției, să accepte orice pedeapsă din partea instanței, chiar dacă trupul său va trebui să ia forma merelor sau a frunzelor. Pare a fi un canon umilitor, când în realitate e dovada unui spirit evoluat.

Forme de manifestare a dramaturgiei în teatrul modern - citat Mihail Sebastian

Opinia scriitorului Mihail Sebastian despre necesitatea înnoirii teatrului, această lume închisă în tipare gata făcute, poate fi ilustrată prin referiri la teatrul modern. În teatrul modern nu se mai păstrează distincțiile dintre speciile tradiționale ale dramaturgiei: tragedie, comedie, dramă. Eliberarea de formele dramaturgiei tradiționale se manifestă prin mai multe aspecte: alăturarea comicalului și a tragicului, preferința pentru teatrul parabolă și teatrul absurdului, reluarea parodică a unor strategii din dramaturgia tradițională, inserția liricului în text, valorificarea miturilor, apariția personajului-idee, lipsa conflictului, încălcarea succesiunii temporale a evenimentelor, dispariția dialogului și prezența monologului, timpul și spațiul cu valoare simbolică etc.

“Iona” de Marin Sorescu face parte din volumul “Setea muntelui de sare” care apare în 1974. Este subintitulată “Piesă în patru tablouri”, termenul de “tragedie” configurând lupta individului (Iona) cu destinul și încercarea lui de a-l înfrunța.

Punctul de plecare al piesei este povestea biblică a lui Iona, om credincios, care este trimis de divinitate în cetatea Ninive să propovăduiască credința a unor oameni care și-o pierduseră de mult. Chinuit de spaima de a nu fi ucis, Iona refuză să se ducă și este aruncat în apă, înghițit de un chit (balenă), iar după patru zile și patru nopți este eliberat, considerând că s-a pocăit suficient. Pescarul lui Marin Sorescu este înghițit (pedepsit?) de un chit, fără să știe de ce. La început, Iona crede că a murit, după care reintră în viață și are iluzia libertății. Faptul că povestea biblică este amintită doar pe jumătate arată că omul modern și-a uitat miturile. Pe Iona îl străfunge ideea sinuciderii, dar renunță. El taie o “fereastră” în burta peștelui și crede că a ieșit la lumină, dar acesta fusese înghițit de un alt pește, aici începând tabloul al treilea, în interiorul peștelui II. Faptul că Iona trece dintr-o burtă în alta poate sugera universurile care se înghit unul pe celălalt. În acest tablou apar Pescarul I și Pescarul II, personaje mute, care nu fac decât să accentueze singurătatea lui Iona. Faptul că aceștia poartă câte o bârnă în spate poate sugera “crucea” pe care și-o duce în spate fiecare om. Încercând să iasă din spațiul în care se află, Iona intră în interiorul peștelui III, ceea ce sugerează faptul că intră în alte universuri închise, cu cât iese în afară.

Plecând de la povestea biblică, Marin Sorescu va crea o dramă modernă despre singurătate și absența sensului din lume. Piesa este construită sub forma unui monolog în care Iona, personajul principal, își pune întrebări și tot el răspunde. În piesă mai apar și Pescarul I și Pescarul II care nu au replici, fiind doar personaje figuranți.

Piesa este împărțită în patru tablouri, fiecare reprezentând un moment din existența pescarului. În primul tablou Iona stă în fața mării, așteptând să prindă peștele cel mare, dar datorită faptului că nu reușește, pescuiește din acvariul pe care avea lângă el.

Resemnat în fața destinului, Iona nu întrevede nicio schimbare care l-ar putea scoate din singurătate și care l-ar putea salva. El se amuză oarecum vorbind despre niște copii și de o soție.

Dar aceștia pot fi doar un pretext al pescarului de nu fi singur. Finalul primului tablou îl reprezintă momentul în care Iona este înghițit de un chit. În tabloul II este prezentat interiorul peștelui I.

În tabloul IV Iona iese la suprafață, dar constată că totul în jurul lui este alcătuit din guri uriașe de pește. Încetul cu încetul realizează că viața poate fi o închisoare din care nu mai ieși dacă nu ajungi la conștiința de sine. Începe să își aducă aminte de bunici, părinți, școală, pentru ca la sfârșitul ultimului tablou să o ia “invers”: sinuciderea lui Iona poate fi răspunsul unui om revoltat care refuză să își accepte destinul, iar prin sinucidere devine liber sau se regăsește pe sine.

În concluzie, piesa “Iona” aduce o înnoire radicală a teatrului românesc. Lipsa precizării perioadei istorice, situarea în atemporal, demitizarea sunt aspecte ale teatrului modern, care susțin aserțiunea lui Mihail Sebastian: “Nu e rău ca, din când în când, să pătrundă în această lume închisă un om care să poată arunca o privire nouă asupra altor lucruri vechi”.